

hrvatskom prostoru (poglavito u Istri i sjevernoj Hrvatskoj), gdje je – brojni radovi o tome svjedoče – Istranin Petar Pavao Vergerije ml. imao neprijeporan utjecaj.

Lovorka Čoralić

Stari krajeписи Istre (zbral in uredil Darko Darovec), Knjižnica Annales Majora, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper, Pokrajinski muzej Koper, Koper, 1999., 292 str.

Darko Darovec, ugledni slovenski povjesničar mlađe generacije i djelatnik Znanstveno-raziskovalnog središča Republike Slovenije u Kopru, prikupio je i uredio nedavno objelodanjeno djelo naslovljeno *Stari krajeписи Istre*. U ovoj zbirci povijesnih tekstova kronološkim je redom predstavljeno 12 topografskih opisa, koje je napisalo 12 različitih autora, obuhvaćajući razdoblje od XV. do početka XVIII. stoljeća. Izabrani tekstovi u originalu su pisani latinskim, talijanskim i njemačkim jezikom, a u ovoj knjizi predstavljeni su u slovenskom prijevodu. Latinske izvornike preveo je Pavel Češarek, talijanske Vida Gorjup Posinković, a njemačke Eva Holz. Uz 9 izabranih tekstova kraće uvodne studije napisao je Darko Darovec, dok su po jednu studiju napisali Ivan Marković, Salvator Žitko i Eva Holz.

Kako u uvodnom poglavlju (9–10) pojašnjava D. Darovec, povod za izdavanje ove zbirke bila je želja da se slovenskim stručnjacima i ljubiteljima starine predstave neki dosad slabo poznati tekstovi o Istri. Darovec nas također ukratko upoznaje s metodološkim i historiografskim osobinama tekstova, te upozorava na nacionalnu obojenost tekstova u pristupu opisa Istre, koja je ponajprije ovisila o nacionalnom podrijetlu autora. Posebno se osvrće i na tehničke pojedinosti pri ujednačavanju u prevođenju osobnih imena, zemljopisnih pojmova, stručnih izraza i sl.

Zbirka započinje tekstom *Mesto Koper* (11–16), autora znamenitog humanista Petra Pavla Vergerija St. (oko 1370.–1444.), za koji je uvodnu studiju napisao Ivan Marković (13–14). Tekst, čiji je latinski naslov *De urbe Justinopolis*, razmatra mitološko tumačenje utemeljenja grada Kopra.

Sljedeći tekst *Istra – opis jedanaeste pokrajine Italije* (17–26), kraći je izvadak iz djela *Italia illustrata* talijanskoga humanističkog povjesničara Flavija Bionda (1392.–1463.). Darko Darovec u uvodnoj studiji (19–20) ističe Biondijevo poznavanje povijesne geografije i Italije i Istre sredinom XV. stoljeća, te lijepe i detaljne opise najvažnijih spomenika toga doba.

Slijedi tekst *Putopis po Istri* (27–38) autora Marina Sanuda (1466.–1536.). Kako u uvodnoj studiji (29–30) napominje Darko Darovec, Sanudo je godine 1483. napisao putopis po mletačkom zaleđu (*Itinerario per la Terraferma veneta*). Pišući o povijesti Istre, autor je veću pozornost posvetio njezinim vodećim gradovima (Koper, Pula, Piran, Poreč, Buzet, Plomin i dr.) te je izložio podatke o političkoj, gospodarskoj i kulturnoj prošlosti ovoga kraja.

Iz opusa mletačkog zemljopisca, kartografa i povjesničara Pietra Coppa (1470.–1556.) izabran je tekst *O smještaju Istre* (*De sito de Listria*) (39–62), a za koji je uvodnu studiju

napisao Salvator Žitko (41–44). Coppov tekst temelji se na terenskim istraživanjima samog autora po istarskom poluotoku. U XIX. st. Pietro Coppo privukao je zanimanje istraživača kao npr. Petra Kandlera, a njegovi zemljovidi opet se koriste u znanstvenim istraživanjima.

Ivan Krstitelj Goineo (oko 1514.–?), humanistički pisac i liječnik, autor je malenog djela *O položaju Istre (De sito dell'Istria)* (63–82). Uvodnu studiju o autoru napisao je Darko Darovec (65–66). Goineo razmatra pitanje podrijetla imena Istre, njezinih granica, antičkih mjesta u Istri, znamenitih istarskih učenjaka te govori o svakodnevnom životu i običajima Istrijana.

Pismo o Istri naslov je kratkog zapisa autora Ludovika Vergerija, datiranog 7. prosincem 1549. godine (83–88), a kraći uvod napisao je Darko Darovec (85–86). Pismo je bilo napisano u Baselu i upućeno Vergerijevu suvremeniku, znamenitom kartografu Sebastijanu Münstru. U njemu su sažeto izneseni najznačajniji zemljopisni podaci o Istri, njezinim gradovima, rijekama i ostalim zemljopisnim osobinama. Pismo je bilo objavljeno kao prilog zemljovidu Istre u poznatom Münsterovu djelu *Cosmographia Universale*.

Tekst *Istra – devetnaesta pokrajina Italije* (89–104) izvadak je iz opsežnog i najboljeg opisa Italije u XVI. st., djela naslovljenog *Opis cijele Italije (Descrittione di tutta Italia)*, Bologna, 1550.) autora Leandra Albertija (1479.–1552. ili 1553.). U kraćoj uvodnoj studiji (91–92) Darko Darovec naglasio je da je riječ o dobrom opisu Istre do rijeke Raše toga klasičnoga humanističkog znanstvenika koji se često poziva na Flavija Bionda.

Nicolò Manzuoli autor je teksta *Novi opis Istre (Nova descrittione della Provincia dell'Istria)*, Mleci, 1611.) (105–138) za koji je uvodnu studiju napisao Darko Darovec (107–108). U tekstu se iznosi niz zanimljivih podataka o prošlosti Istre i o njezinu stanju početkom XVII. stoljeća. Uz ostalo, pisac razmatra ime Istre, zemljopisne osobine i položaj, najvažnija mjesta, crkvene ustanove i znamenitosti itd.

Odlomak o Istri iz općih i pojedinačnih zapisa i opisa svijeta (139–150) preuzet je iz djela *Relazioni e Descrizioni universali e particolari*, objavljenog u Mlecima 1655. u prijevodu (francuski izvornik) Luce da Linda. Kratki uvodni prilog napisao je Darko Darovec (141). Autor piše o povijesti većih istarskih mjesta, znamenitostima, vojnim pitanjima i upravi nad Istrom.

Tekst *Putovanje od Kopra do Pirana* (151–160) djelo je Baldassarea Bonifacija koji je od 1653. godine bio i koparski biskup. Iscrpniju uvodnu studiju sa važnim podacima iz životopisa B. Bonifacija napisao je Darko Darovec (153–154). Bonifacio je autor nekoliko pravnih rasprava, pjesama, teološko-filozofskih rasprava te dramskih tekstova. U ovom tekstu, koji se u ovoj zbirci prvi put objavljuje, opisuje svakodnevni život u Kopru i Piranu, njihovo gospodarstvo, crkveno i upravno uređenje i sl.

Ivanu Vajkardu Valvasoru (1641.–1693.), jednom od najvažnijih slovenskih polihistora, autori zbirke posvetili su najveći prostor. U ovoj knjizi tiskano je nekoliko poglavlja iz njegova znamenita djela *Čast vojvodstva Kranjske (Die Ehre des Herzogthums Crajin)*. Najvažnija poglavlja Valvasorova djela vezana uz Istru napisana su u petoj knjizi. Autorica opsežne uvodne studije (163–172) Eva Holz naslovila je Valvasorov tekst *Čast vojvodstva Kranjske. Istra* (161–264). U poglavljima se govori o stanovništvu Istre, etnološkim aspektima, zemljopisnim osobinama Istre, napuštenim i naseljenim gradovima,

hidrosustavu, razmatraju se jezična pitanja istarskoga govora, opisuju se pojedine župe te izlaže pregled političke i crkvene povijesti ove pokrajine. S obzirom na opsežno i temeljito korištenje izvora, Valvasorov opis Istre zasigurno ostaje i nadalje jedno od temeljnih djela u daljnjem proučavanju starije istarske povijesti.

Na koncu zbirke tekstova priložen je prijevod izvješća mletačkog providura Giovannija Battiste Polceniga, datiranog 22. listopada 1701., naslovljen *Izvještaj o stanju i potrebama Kopra* (265–282). Uvodnu studiju napisao je Darko Darovec (267–268). Pismo prikazuje Kopar, ali posredno i ostala istarska mjesta, kao zapostavljena od središnje mletačke vlasti čiji je interes jedino redovito ubiranje poreza iz gospodarski iscrpljene pokrajine. Autor se posebice osvrće na vojnoobrambeni sustav grada Kopra.

Valja, također, napomenuti da je uz svaki tekst priložen bogat znanstveni aparat. Svi izvori i literatura korišteni u pojedinim tekstovima priloženi su na kraju knjige abecednim redom, a od literature ponajviše se koristila talijanska, austrijska, njemačka, slovenska i hrvatska iz XIX. i XX. stoljeća (283–289). Na kraju knjige priloženi su sažeci na talijanskom i engleskom jeziku (289–292).

Na koncu treba naglasiti da zbirka obiluje brojnom ilustrativnom građom i slikovnim prilozima, od kojih se posebice ističu povijesni zemljovidi Istre. Tekstovi dvanaest znamenitih osoba, čiji su životopisi na raznolike načine vezani uz prošlost Istre u razdoblju od XV. do XVIII. st., protkani, svakom od autora suvremenim, vizualnim prilozima te stručnim uvodnim studijama gore spomenutih znanstvenika, predstavljaju izuzetno vrijedan doprinos upoznavanju etničkih i jezičnih raznolikosti Istre, političkog, gospodarskog i crkvenog života te svakodnevlja gradova i manjih mjesta ove multikulturane regije. Knjiga može biti zanimljivo štivo za sve zaljubljenike u prošlost Istre, a postaje nezaobilazna literatura znanstvenicima raznih struka čije je područje istraživanja Istra.

Zoran Ladić

Laszlo HADROVICS, **Srpski narod i njegova Crkva pod turskom vlašću**, izd. N. Z. Globus, Zagreb, 2000., 175 str.

Povijesna studija L. Hadrovicsa objavljena je 1947. u Parizu na francuskom pod naslovom *Le peuple serbe et son Eglise sous la domination turque*. Hrvatsko izdanje, u prijevodu prof. Marka Kovačevića i s pogovorom akademika Radoslava Katičića, podijeljeno je na šest sadržajem neujednačenih poglavlja koja čitatelju predstavljaju srpski narod i njegovu religiju (1), srpsku državu i Crkvu (2), pravno stanje u srpskoj patrijaršiji (3), gospodarsku autonomiju patrijaršije (4), nacionalno poslanje Srpske pravoslavne crkve (5) i patrijaršijsku vanjsku politiku (6).

Iz predgovora proizlazi da se prvotni autorov zadatak odnosio na proučavanje srpskog pitanja u povijesnoj Ugarskoj, ali je uskoro postao svjestan činjenice da rješenje zadane problematike treba potražiti u srpskom srednjovjekovlju, posebno u kasnome srednjem vijeku kada srpska država dolazi pod otomansku vlast. Gubitkom trona i državne samostalnosti, u duhu bizantske tradicije, Srpska pravoslavna crkva (SPC) i njezina hijerarhija